

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΦΑΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1957

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

προστοιμάσει τὴν εύδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου. 'Οφείλω νὰ πῶ δικαίως διτὶ ἡ ἐνημέρωση τοῦ ἀναγνώστη εἰναι πλήρης πάνω στὸ πολύπλοκο τοῦτο θέμα, μέσα στὸ δυοῖο δ συγγραφέας κινεῖται μὲ μιὰ καταπληκτικὴ ἀνεση. Και τὴν ἀνεση αὐτὴ τὴν ἀντλεῖ κυρίως ἀπὸ τὸ γεγονός διτὶ ἔχεινάει μὲ σχηματισμένες πεποιθήσεις, διτὶ δὲν ἀνιχνεύει, ἀλλὰ ἔκθέτει καὶ παραμερίζει, γιὰ νὰ φτάσει ἀπρόσκοπτα στὸ τελικό του συμπέρασμα.

"Έχει πολλὴ πειστικότητα ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ κ. Μεραναίου δταν ὑποστηρίζει δτι τελευταῖος σκοπὸς τῆς «διαλεκτικῆς ἀνθρωπολογίας» (σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν «μεταφυσικὴ ἀνθρωπολογία») εἰναι νὰ λυρώσει τὸν ἀνθρωπὸ ἀπὸ τὸν ἔαυτό του, ἀπὸ τὶς ἀγωνίες του γιὰ τὴν ὑπαρξη, ἀπὸ καθετὶ ποὺ τὸν ἀπομονώνει καὶ τὸν ἀπελπίζει. Και νὰ τοῦ ἀνοίξει προσπικές ποὺ στηρίζονται σὲ ἐπιστημονικὰ δεδομένα καὶ ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἔξοδο τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ φυλακὴ τοῦ ἔαυτοῦ του, στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων του μέσα στὸ πνεῖμα τῆς ἀνθρώπινης ὅλοτητας καὶ ἀπὸ σκοπιὰ καθαρὰ ψευλιστική. 'Ομολογούμενως, ἡ διαλεκτικὴ ἀνθρωπολογία προσφέρει λύσεις ἀνακουφιστικές: <'Ἄξιοποιεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶση καὶ τὴν θέτει στὴν ὑπηρεσία τῆς πραγματικῆς ἀνθρώπινης ἀπελευθέρωσης, ἀλλὰ προπαντὸς καὶ κυρίως γεμίζει τὸν ἀνθρωπὸ μὲ τὸ αἰσθημα τῆς αἰσιοδοξίας καὶ τῆς αὐτοπεποίθησης. "Ἐνα ἀνεκλάλητο αἰσθημα χαιρᾶς διαδέχεται τὴ φοβερὴ κατάθλιψη καὶ τὴν ἀγωνία, δπου καταποντίζει τὴν ἀνθρώπινη ἐλπίδα ἡ ὑπαρξιστικὴ καὶ φαινομενολογικὴ θεωρία τοῦ σύγχρονου ιδεαλισμοῦ».

Οἱ συνταγὲς τῆς διαλεκτικῆς ἀνθρωπολογίας εἰναι πραγματικὰ πολύτιμες, δπως κάθε καινούργια συνταγὴ εύτυχίας. Θά μποροῦσε νὰ ἔχει κανεὶς ἀμφιβολία ὃν θὰ είταν ἔξισου εὔκολη ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴ θεωρία στὴν πράξη, ἀλλὰ θὰ προεπε νὰ είναι κακῆς πίστεως γιὰ νὰ παραγνωρίσει τὴν ἀξία τῆς πρόθεσης. Μιὰ θεωρία ἐπιστημονικὰ θεμελιωμένη παρέχει ἀλλωστε ἔχεγγυα πολλαπλοσίως ίσχυρότερα ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς διαισθησης καὶ τῆς φαντασίας.

Ωστόσο, νομίζω, θὰ είταν ἔξισου παράλογο νὰ παραγνωρίσουμε τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου νὰ κοιτάζει ἐσωτερικὰ τὸν ἔαυτό του. 'Απὸ τότε ποὺ ὑπάρχει στὴ γῆ δὲν ἔπιψε νὰ προσφέρεται δ ἵδιος θέαμα στὰ ἵδια του τὰ μάτια. "Οσο ἀνυψώνεται πνευματικά, δσο καλλιεργεῖται, τόσο προβάλλουν ἀπαιτητικώτερες κάποιες ἀλλες ἀνάγκες πέρα ἀπὸ τὶς βιοτικές, ποὺ τὸν σπρώχνουν σ' αὐτὴ τὴν ἐνδοσκόπηση. Τὸ ξήτημα, νομίζω, τοποθετεῖται ἔτσι: "Οταν οἱ βιοτικὲς ἀνάγκες ἔκλειψουν, δταν ἐπικρατήσει ὁ νόδιος τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τὸν δυοῖο θεσμοθετεῖ πρακτικὰ ἡ νέα φιλοσοφία, τότε θὰ ἔκλειψει αὐτόματα καὶ ἡ μεταφυσικὴ ἀνάγκη; "Η ἀκόμη, ἐπειδὴ ὑπάρχουν τὰ ἔκειγόντα προβλήματα τῆς βιοτικῆς ἀνάγκης, πρέπει νὰ παραμεριστοῦν τὰ ὑπαρξιακὰ προβλήματα (τὸ ἀπὸ ποὺ ἔρχομαστε καὶ ποὺ πάμε), σὰν ἔνα ἐμπόδιο γιὰ τὴ λύση τῶν ἀλλων;

Κ. Α. Μεραναίου: «'Ἡ θέση τῆς φιλοσοφίας στὴν ἐποχή μας».

'Ο κ. Μεραναίος συγκεντρώνει σ' ἔνα βιβλίο ἔκατὸ σελίδων πέντε διαλέξεις του πάνω στὴ θέση τῆς φιλοσοφίας στὴν ἀποχή μας, ποὺ τὰ θέματά τους καθορίζονται στοὺς τίτλους τῶν ἀντίστοιχων κεφαλαίων: «Ἀφετηρία καὶ μέθοδος», «Φιλοσοφία τῆς ζωῆς καὶ Νεοσχολαστική», «Περσοναλισμὸς καὶ ψυχανάλυση», «Φιλοσοφία καὶ Ἐπιστήμη» καὶ «Διαλεκτικὴ ἀνθρωπολογία». Δὲν ἔχω ἀρμοδιότητα γιὰ νὰ κρίνω τὶς ἀπόψεις τοῦ κ. Μεραναίου πάνω στὸ μέγια θέμα τοῦ καιροῦ μας, τὸ θέμα δηλαδὴ τῆς πορείας ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσει. ἡ φιλοσοφία γιὰ νὰ

Είναι τὰ προβλήματα ποὺ δὲ Νίτσε ὀνόμασε «χοντρά σὰν τὸ γρόνθο, μιὰ ἔλλειψη ἀβρότητας γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος». Άλλα ἐδῶ είναι ἔνα ξήτημα ψυχικῆς ἰδιοσυστασίας. 'Η μεταφυσικὴ ἀνάγκη θὰ ὑπάρχει ἀναπότομα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ είναι φτιασμένοι ἀπὸ διαφορετικὰ ὄντα, ἐφόσον ἡ ἐπιστήμη εἰναι ἀνίσχυρη νὰ δώσει οητές ἀπαντήσεις σ' αὐτὰ τὰ ἔρωτήματα. Είναι ἀλήθευτη ὅτι ἡ 'Ἐπιστήμη ἔκαψε τόσα ἄλματα τὰ τελευταῖα χρόνια διποτε τὸ ἀνθρώπινο μυαλό στέκεται κατάπληκτο μπροστά στὴν ἴδια τοῦ τὴν δύνημη, 'Ο ἀνθρώπος κατάλαβε δυσ πότε ἄλλοτε, πὼς τὸ λογικὸ είναι ἔνα λεπτάταρο δραματο, χάρῃ στὸ δποτο ἡ ζωὴ ἀναγνωρίζει τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ κατακτᾶ τοὺς νόμους της. Είναι ἡ θαυμαστὴ δύνημη μὲ τὴν δποτο ἡ φύση δηλισε τὸν ἀνθρώπο γιὰ νὰ καταγάγει μιὰ νίκη πάνω στὸν ἴδιο τῆς τὸν ἑαυτό. Άλλο δταν θελήσουμε νὰ καταμετρήσουμε τὴν πρόδοδο ποὺ ἔκαμε τὸ λογικὸ στὴν προσπάθει τοῦ νὰ φτάσει τὸ ὑψος τῶν ἀπαντήσεων, τότε πάλι θὰ μείνουμε κατάπληκτοι διαπιστώγοντας πόσο ἀκόμη βρίσκεται μπροστά. 'Εδῶ προχωροῦμε μὲ βῆμα σημειωτόν, γιὰ νὰ διατύσσουμε ἀποστάσεις ποὺ μετριοῦνται μὲ χιλιετρούδες φωτός.

'Εκεῖ, λοιπόν, ποὺ ἡ 'Ἐπιστήμη είναι ἀνίσχυρη φυσικὸ είναι νὰ παρεμβαίνει ἡ μεταφυσικὴ. Περα ὑπὸ τὸ λιγοστὸ φῶς τῆς 'Ἐπιστήμης παραμονεύει τὸ μέγα σκότος τῆς ἀγνοίας. Πῶς θὰ ἐμποδίσουμε τὸν ἀνθρώπο νὰ ψαχουλεύει μέσα σ' αὐτὸν τὸ σκοτάδι; Είναι δεικό του, είναι ἡ μοίρα του, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀποφύγει. 'Η μεταφυσικὴ δὲ θὰ δώσει λύσεις. δποτο ἡ ἐμπνευση τοῦ ποιητῆ δὲ θὰ σημάνει κατάκτηση τοῦ ἀντικειμένου ποὺ τὸν ἐμπνέει. 'Η μεταφυσικὴ ψάχνει μέσα στὸ σκοτάδι ποὺ ὑπάρχει ἡδη, δὲ δημιουργεῖ ἡ ἴδια τὸ σκοτάδι. Γυρεύει διέξιδο στὴν ἀγωνία, δὲ δημιουργεῖ ἡ ἴδια τὴν ἀγωνία. Δὲ μποροῦμε νὰ καταργήσουμε τὴ μεταφυσικὴ ἀγωνία, δποτο δὲ μποροῦμε νὰ καταργήσουμε τὰ ἡφαίστεια.

'Εκείνο ποὺ μποροῦμε νὰ κάμουμε, είναι νὰ ἔκτιροῦμε τὶς ἐπιτεύξεις τῆς στὴν πραγματικὴ τους σημασία. 'Ο Φρόύντ, δποτο τὸ σημειώνει δ. κ. Μεραναίος, τὴν καθώρισε μὲ ἀκρίβεια καὶ σοφία: 'Η μεταφυσικὴ ἀποχρίνεται σὲ ἀπαιτήσεις θυμικῆς κατηγορίας. Μοίρα τῆς είναι νὰ διαφεύδει ἀδιάκοπα τὸν ἑαυτό τῆς. Γιατὶ δὲ καθένας ἔχει δικαίωμα νὰ ἰδεῖ τὸν κόσμο τοῦ σκοταδιοῦ μὲ τὰ δικά του μάτια. Αὐτὸν ὑπῆρξε ἀνέκαθεν τὸ δικαίωμα τῆς φιλοσοφίας, σύτη ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος δύνομάστηκε φιλοσοφία.

Καὶ ἡ διαλεκτικὴ ἀνθρωπολογία; 'Η φιλοσοφία ποὺ θ' ἀντιμετωπίσει τὶς ἀμφεβες ἀνάγκες τῆς ζωῆς; Αὐτὴ είναι μιὰ ἄλλη ὑπόθεση, μέγιστης πλακτικῆς σημασίας, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ φιλοσοφία στὴν πατροπαράδοτη ἔννοια τοῦ δροῦ; Βέβαια, οἱ δροὶ μποροῦν δικαιοματικὰ νὰ πλουτίζονται μ' ἔνα καινούριο περιεχόμενο, ἀλλὰ αὐτὸν δὲ σημαίνει δτι θὰ καταργήθοῦν οἱ καταστάσεις τὶς δποτες ἔξερφαζαν ως τώρα. 'Η διαλεκτικὴ ἀνθρωπολογία, σὲ τελευταῖα ἀνάλυση, είναι μιὰ ἐπιστημονικὴ πειραματικὴ ποὺ

ἀσκεῖται πάνω στὸ κοινωνικὸ σῶμα μὲ ἀμφοτέρους τὴν οἰκονομικοῦ παράγοντα. Θὰ εἴται τολμηρὸ νὰ πιστέψουμε δτι καὶ στὴν περίπτωση τῶν πιὸ ἐκπληκτικῶν ἐπιτεύξεων, θὰ μποροῦσε νὰ καταργήσει τὴ μεταφυσικὴ ἀνάγκη.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ